

криза почиње '74

На научном скупу о малој привреди, који по трећи пут организују браћа Карић у Пећи, истакнуто је да су промене у економском систему подстакле развој малих предузећа, али и да многе нејасноће и неразумевања остају

Два дана су најеминентнији југословенски научници и стручњаци разговарали на трећем научном скупу о малој привреди у Пећи, који организује СОУР „Браћа Карић“ на тему „Уставне и привредне реформе и приватна предузећа“. Циљ овога симпозијума био је да се подстакне даљи развој приватног предузетништва у нас. И да се укаже на заблуде којима је југословенско друштво робовало у послератном периоду. Јединствено мишљење је да се морају одбацити догме и страх од богаћења појединаца, у коме се нико није уплашио од све већег сиромашења маса, јер без богатих појединаца нема ни богатог друштва.

Готово да није било говорника на овом симпозијуму да у свом реферату узроке кризе није потражио у уставним решењима из 1974. и Закона о удруженом раду из 1976. године. Наде су упиране у тржишну економију која представља негацију такозване договорне економије, и у уставне амандмане на Устав СФРЈ, донете крајем прошле године, којима се напуштају идеолошке разлике између „велике“ и „мале“ привреде.

НЕЈАСНОЋЕ ОСТАЈУ

Међутим, иако нова решења нуде нове видике и перспективе, ни у новим законима нису адекватно решени односи за имовину коју улажу приватни, домаћи или страни, улагачи. Закон не пружа потребне информације о висини њихових обавеза према држави, када су у питању порези, доприноси и друго.

Новим иницијативама у приватном предузетништву не доводе се у питање основне социјалистичке друштвене вредности, нити самоуправљање као облик управљања предузећима. Ни у приватним предузећима радници се не искључују из управљања. Они управљају предузећем у складу са колективним уговором чија је основна садржина утврђена уставним амандманима, и чија садржина, свакако, није без воље сопственика предузећа.

Једно од запажених мишљења, које је на овом симпозијуму изнео проф. др Зоран Пјанић, члан Председништва СР Србије, везано је за еластичност малих предузећа којих не треба да се плашимо, јер она настају па и нестају, али уносе нову динамику, што треба да буду нови путеви нашег даљег развоја. На другој страни, имамо привреду за коју нико не зна колике губитке производи. Он је подсетио на италијанско искуство, када су 1974. и 1975. године, у највећој

НЕДОВОЉНО КОРИШЋЕНА ОПРЕМА У ДРУШТВЕНОЈ СВОЈИНИ: БОГОЉУБ КАРИЋ

кризи, отворили врата малим предузећима која су их врло брзо извела из кризе.

„Браћа Карић“ који су постали симбол мале привреде у Југославији и који су својеврстан универзитет мале привреде, показали су да су у тој области управо велика врата преструктурирања неликвидне југословенске привреде и изласка из кризе. Седмојулска награда која је ове године припала „Браћи Карић“ прво је значајно признање приватницима и то је један од знакова да се кренуло у реформу.

Карић су, за релативно кратко време, од мале занатске радионице, постали прави гигант мале привреде, који обједињују 31 организацију са 2.500 запослених и са извозом у овој години од 20 милиона долара. Карактеристика ових организација је флексибилност која омогућује да се преко ноћи промени програм и да се производи оно што тражи тржиште или оно што се увози.

Држава сада нема капитала, а потенцијали су у рукама грађана који су спремни да ангажују свој капитал (реч је о најмање 23 милијарде долара у иностранним, и десетак милијарди у домаћим банкама). Стога председник Пословног одбора СОУР-а „Браћа Карић“ Богољуб Карић каже да је наше друштво сиромашно у политичким и идеолошким решењима, а не у материјалном потенцијалу.

ВЕЛИКИ ПОТЕНЦИЈАЛ

Богољуб Карић је изнео и готово невероватан податак да се у Југославији недовољно користи, или се уопште не користи, опрема вредна 20 милијарди долара. Он је предложио да се кроз акционарство та опрема да заинтересованима у малој привреди. Схватање да је друштвена својина ничија укорено је и међу радницима. Др Јован Горчић је тим поводом рекао да нико не жели глорификацију приватне својине, нити

да потцени друштвену, јер, без обзира на услове који утичу на њено лоше пословање, друштвена својина остаје окосница развоја социјалистичких друштвених односа у нас, под условом да се привредно-системским решењима и под утицајем конкурентности за сада развијеније приватне својине, и сама ефикасност друштвене битно побољшава.

Мала привреда плурализмом својинских односа из нових уставних решења постаје равноправна са „великом“ привредом, речи су Марјана Рожича. По њему, она се мора посматрати као фактор изласка из кризе и као мотив приватног предузетништва и иницијативе. Број малих предузећа, приватних и друштвених, повећава се, а њихов концепт привређивања се прилагођава тржишту. Посебно после доношења амандмана на Устав СФРЈ настало је на стотине малих предузећа. То ће мотивисати и југословенске раднике на привременом раду у иностранству да инвестирају своју уштеђевину, врло значајну за југословенски привредни развој.

Предност мале привреде је и у томе што она настаје, преструктурира се или нестаје, а да јој нико не покрива губитке. То се не би могло рећи за досадашње функционисање друштвене привреде у договорној економији, где је извршена социјализација губитака, то јест где је друштвено-политичка заједница преузела обавезу да покрива те губитке из непостојећих средстава. Таква схватања у договорној економији, која је попримила карактер националних економија, довела су до границе распада југословенску привреду, али са изразитим предностима за богаћење појединих и осиромашење других делова земље.

Овакви односи су, по мишљењу др Ђорђија Цаца, настали доношењем уставних решења из 1974. године, када и почиње криза - инфлација, незапосленост, презадуженост, неискоришћеност капацитета, запустање граница, опадање продуктивности рада и животног стандарда, а као реакција на те појаве јављају се обуставе рада, штрајкови и слично.

Генерална оцена на овом симпозијуму, која је уграђена и у завршни документ, јесте да су извршене промене у привредном систему, као и нова економска клима, подстакли развој привредних предузећа. Али, иако је поступак формирања малих предузећа поједностављен, има појава да се закони различито тумаче, да се при оснивању и регистровању траже неки нови услови и документи. Уз интересовање за отварање малих предузећа, које расте, не кристалишу се и тумачења појединих питања из Закона о предузећима.

У завршном документу са овог симпозијума наводи се још да питања пореског система и пореске политике још нису начета, а да занатски начин привређивања и тај менталитет још нису превазиђени. Указује се и на неопходност већег информисања о могућности и предностима формирања малих приватних предузећа. За то недостају и саветодавне и друге институције које би помогле потенцијалним предузетницима.

■ МИОДРАГ ВУЈОВИЋ